

The New Regionalism Approach at Regional Development: A Case Study of Sinop Province

Mehmet Samet Erdem ^a

^a Sinop University, Sinop, Turkey
mserdem@sinop.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-7344-2166>

ARTICLE INFO

Research Article

2019, Vol. 1(1), 57-83

e-ISSN 2667-5927

Article History:

Received: 30.01.2019

Accepted: 05.02.2019

Available Online: 11.02.2019

JEL Code: O21, R58

Keywords: Regional Development,
New Regionalism, Turkey, Sinop

The New Regionalism Approach in Regional Development: A Case Study of Sinop Province

Abstract

Modern development theories have not shown successful results over time. This situation has led Turkey's orientation towards new approaches. Nowadays, these approaches are turn to local based bottom-up regional development from top-down centralist development within the framework of regional development. In this process, which is called new regionalism approach, it is aimed to ensure socio-economic development by featuring the divers of locality. In this study, this transformation were analyzed by Turkey's development process in example of Sinop province.

Bölgesel Kalkınmada Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımı: Sinop İli Örneği

Öz

Modern kalkınma teorilerinin zaman içerisinde ortaya çıkardığı başarısız sonuçlar, Türkiye'nin yeni yaklaşımlara yönelmesine neden olmuştur. Bu yönelimler, son olarak bölgesel kalkınma çerçevesinde tavandan tabana merkezîyetçi kalkınma anlayışından çıkıp, yerelin ön plana çıktığı tabandan tavana bölgesel kalkınma anlayışına dönüşmüştür. Yeni bölgeselcilik yaklaşımı olarak ifade edilen bu süreçte, bölgenin dinamiklerinin ön plana çıkarılarak sosyo-ekonomik olarak gelişme sağlanması hedeflenmektedir. Çalışmada bu dönüşüm, Türkiye'nin bu kapsamdaki gelişme süreci ile Sinop ili örneğiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, Yeni Bölgeselcilik, Türkiye, Sinop

1.Giriş

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uygulanmaya başlanan modern kalkınma teorilerinin biçimlendirdiği merkezîyetçi politikalar sürdürülebilir kalkınma bakımından başarılı sonuçlar vermemesinin yanında onarılması güç sosyo-ekonomik sorunlara yol açmıştır.

Türkiye'de Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile başlayan kalkınma anlayışındaki yapısal dönüşüm, günümüzde Onuncu Kalkınma Planı ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'nde belirtildiği üzere Yeni Bölgeselcilik anlayışına dönüşmüştür. Bu anlayış çerçevesinde mekânsal olarak yerelin potansiyelinin, bireysel olarak ise girişimcilik, inovasyon, Ar-Ge gibi yaklaşımların ön plana çıkarılması hedeflenmiştir.

Bu çalışmada öncelik olarak kalkınma, bölge ve bölgesel kalkınma kavramlarına değinilmiş, sonrasında Türkiye'de uygulanan bölgesel kalkınma politikalarının tarihsel gelişimi kalkınma planları çerçevesinde ele alınmıştır. Son olarak kalkınma planları ve yeni bölgeselcilik yaklaşımı kapsamında Sinop ili ve ilçelerinin değerlendirilmesi yapılmıştır.

2. Kalkınma, Bölge, Bölgesel Kalkınma Kavramları ve Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımı

Gerek ekonomik olarak gerekse ekonominin dışındaki alanlara bakıldığında insan geçmişten günümüze çok fazla yol kat etmiştir. Avcı kabile gruplarından bugünkü kalabalık ve geniş kitlelerle yaşama biçimine geçişte daha iyi imkânlarda yaşama şansına sahip olarak yaşam sürelerini arttırmışlardır. Buna rağmen bu imkânlar herkese eşit olarak dağılmamıştır. Yoksulluk hatta temel ihtiyaçlara ulaşmak halen insanlığın önündeki en önemli sorunlardan biridir. Bu sorunların aşılmasının temel anahtarının kalkınmayla çözüleceği fikri günümüzde genel olarak benimsenmektedir.

Geniş anlamı ile kalkınma kavramı toplumu ve ekonomiyi bütün unsurları ile beraber iyileştirmek anlamına gelmektedir. Bu iyileştirme sadece ekonomik olarak değil aynı zamanda refah düzeyinin, kişi başına düşen gelirin, kültürel düzeyin, sağlık hizmetleri gibi kavramların artırılmasını da içine alacak şekilde olmalıdır. Bir başka ifadeyle kalkınma kavramı niteliksel olarak gelir dağılımı, demografik yapı ve sosyal yapı gibi kavramları esas alırken, niceliksel olarak gayri safi milli hasılanın büyüklüğünü esas alır (Sevinç, 2011: 40).

Myrdal (1974), kalkınmayı, bütün sosyal sistemin yukarı yönlü hareketi olarak tanımlarken, Slim (1995) özünde bir değişim olarak tanımlamaktadır. Bu değişimin daha iyiyi amaçlayan, sürdürülebilir, kültürel, sosyal, ekonomik, teknolojik ve çevresel argümanları içeren bir yapıda olması gerektiğini belirtmiştir.

Ekonomik kalkınma hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeler için çok önemli bir kavramdır. Gelişmekte olan ülkeler istedikleri gelişmişlik düzeyine ulaşmak için, gelişmiş olan ülkeler de gelişmişlik düzeylerini koruyabilmek için ekonomik olarak kalkınmaya mecburdurlar.

Sanayi devrimi öncesi var olan zengin ülke-fakir ülke ayrımı bu devletlerin sahip oldukları üretim teknolojilerinin üstünlüğü sebebiyle değil, gelişmiş bir askeri organizasyona, güçlü bir sosyal ve kültürel yapılanmanın varlığına bağlı olarak gerçekleşmiştir. Sanayi devrimi sonrası değişim gösteren bu durum, ülkelerin gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş olarak ortaya çıkışının da temelini oluşturmuştur (Dinler, 2012: 97-98).

1750’li yıllarda başlayan bu süreçle birlikte günümüzde ülkeler gelişmiş ya da geri kalmış şeklinde ayrılmıştır. Dünya genelinde yaşanan gerek bilimsel gerekse makineleşmenin sağladığı üretim biçimi gelişmeleri tartışılan konuların da zaman içerisinde değişmesine neden olmuştur. Tam rekabet tartışmaları 1930’lu yıllara gelindiğinde yerini ekonomik buhran, işsizlik gibi ekonomik sorunların yanında çok ciddi sosyal sorunlara da bırakmıştır.

Keynes’in ileri sürdüğü ekonominin eksik istihdamda da dengeye gelebileceği ve bunun için de devlet müdahalesinin meşru olması fikri, ekonomiye yön verecek müdahalelere dayanmaktadır. Bunun yanı sıra, krizin etkileri henüz geçmeden ortaya çıkan II. Dünya Savaşı, ülkeleri hem krizle, hem savaşla hem de savaş sonrası yeni oluşacak olan düzen ile ilgili senaryolar üretmeye itmiştir (Berber, 2006: 195-196).

Bu dönemde klasik iktisadın az gelişmiş ülkelerin problemlerini çözmedeki başarısızlığı, kalkınma iktisatçıların geleneksel iktisat içerisinde seslerini daha çok çıkarmasına neden olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında az gelişmiş ülkelerin göstermiş oldukları ekonomik performans ve 1950-1975 yılları arasında altın çağ olarak adlandırılan yıllarda dünya ticaretinin hızla artması, kalkınma iktisadının hızla yükselmesine neden olmuştur (Berber, 2006: 193-200).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yükselişe geçen Kalkınma İktisadı, kalkınma kavramını ekonomik boyuta indirgemesiyle beraber ülkeler ve bölgeler arasında artan ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel farklılıkları açıklamada çaresiz kalmıştır. Bununla beraber ekonomi dışı faktörleri de bünyesinde barındıracak olan bölgesel nitelikteki bir kalkınma anlayışına ihtiyaç duyulmuştur. Kalkınma iktisadının etkinliğini kaybetmesiyle ortaya çıkan bu durum, kurumsal, siyasal ve tarihsel yapıyı ekonomi ile ilişkilendirememesiyle beraber daha da önemli hale gelmiştir. Bu sürece küreselleşmenin de eklenmesiyle birlikte devletin müdahalesine dayanan merkezîyetçi bölgesel kalkınma anlayışı yerini yerel ve bölgesel aktörlerin katılımıyla gerçekleşen bölgesel bir kalkınma anlayışına bırakmıştır (Deviren ve Yıldız, 2014: 3-4).

2.1. Bölge Kavramı

Yeryüzünün sahip olduğu bileşenlerle birlikte bütün halinde algılamanın ve tanıtanın mümkün olmayışı onun doğal unsurlara ya da insanın sosyal, kültürel, ekonomik etkinliklerine göre sınıflandırılarak ayrılmasına neden olmuştur. Bu ayrım bölge kavramının doğmasına neden olarak bölgeyi “*sahip olduğu unsurlara göre sınırlandırılmış genelde türdeş özellikli yeryüzü parçaları veya mekân birimleri*” biçiminde genellemiştir (Özçağlar, 2010: 23).

Bir bölgeyi diğerinden ayıran özellikler farklı yapısalılıklardan kaynaklanabilir. Bu farklı yapısalılıklar sosyal, ekonomik ve fiziki olarak ortaya çıkabilir ve beraberinde sınıflandırma açısından sosyal, ekonomik, coğrafi ve kamusal olarak farklı ölçütlerde kullanılabilir. Bu farklı değerlendirme biçimleri bölge kavramının içeriği ve tanımlanması açısından bir karışıklık doğurmaktadır (Zaim, 1971: 41-42).

Makroekonomik açıdan ele alındığında, Fransız bölge planlamacısı ve iktisatçısı Jacques Bouddeville’in sınıflandırması benimsenmektedir. Buna göre bölgeler homojen, polarize ve Plan bölge olarak üç bölümde incelenmektedir. Ayrıca bölgeler, ekonomik gelişmelerine göre gelişmiş ve az gelişmiş olarak genel bir ayrıma da sahiptir (Gündüz, 2006: 3).

Homojen Bölgeler, özellikleri birbirine yakın olan alanlardan meydana gelen sürekli bir mekândır. Ekonomik faaliyetin biçimi, coğrafi konum, gelir düzeyi, üretilen mal ve hizmetlerin cinsi, nüfusun sosyal ve ekonomik özellikleri gibi göstergelere bakılarak tespit edilir ve bu göstergelerden biri seçilerek homojen bölge oluşturulur (Aslan, 2010: 6).

Polarize Bölge, kendisinden daha küçük olan yerleşim yerlerini etkisi altına alarak cazibe merkezlerinin etki sahası ile birlikte kapsamış olduğu alanı ifade etmektedir. Buna göre bir yerleşim merkezi, kendisinden daha küçük olan bir ya da daha fazla yerleşimi etkisi altına alarak bir cazibe merkezi haline gelmiş, yani kutuplaşmıştır (akt. Yıldız, 2014: 14). Örneğin İstanbul, Türkiye’deki en üst nitelikte merkez olarak hem Türkiye’yi hem de çevresindeki birçok ili etkilemektedir.

Plan Bölge, bölgesel planlamayı uygulamakta görevli olan yönetimin yetki alanı içinde kalan bölgedir. Uygulandığı ülkedeki planlama anlayışına göre, bölgenin sorunları, niteliği ya da belirli problemleri kapsayabilir (Gündüz, 2006: 7-8).

Az gelişmiş bölge, belirli bir zaman diliminde çeşitli sosyal ve ekonomik faktörlere bağlı olarak başka bölgelere, ülkenin tamamı ile karşılaştırıldığında ekonomik avantajları olmayan bölge olarak tanımlanırken, Gelişmiş Bölge; çeşitli sosyal ve ekonomik faktörler açısından ülkenin diğer bölgeleri ile kıyaslandığında ekonomik açıdan ileri, gelir seviyesi ve gelir artışı ülke ortalamasının üzerinde olan bölgedir (Gündüz, 2006, 11-13).

Bölgeler arasındaki az gelişmişlik ekonomik ve sosyokültürel niteliklere bağlı olduğu gibi demografik niteliklere de bağlıdır. Bölgenin bu tanımlarına ek olarak bölgesel kalkınmadaki dönüşüm ve AB'ye yapısal uyumlar sebebiyle son zamanlarda günümüzde istatistiksel bölge sınıflandırması da kullanılmaktadır. İstatistiksel Bölge Sınıflandırması, aynı zamanda bir tür homojen bölge olarak da ifade edilebilir.

Bölgesel istatistiklerin tek bir mekânsal sınıflandırmayla üretilmesi amacıyla 1970'lerden itibaren Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi (EUROSTAT) tarafından İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması geliştirilmiştir (Öztürk, 2009: 19).

Taşkan (2006), sınıflandırmanın amacını topluluğun bölgesel istatistiklerinin derlenmesi, geliştirilmesi ve uyumlu hale getirilmesi, bölgelerin sosyoekonomik analizlerinin yapılabilmesi, topluluğun bölgesel politikalarının oluşturulması şeklinde genellerken, bu amaç özel olarak AB'nin bölgesel istatistiklerinin derlenmesinde tek ve tutarlı bir yol izleme çabası olarak tanımlanabilir (EC, 2015).

NUTS, bölgeleri idari sınırlar göz önünde bulundurarak Düzey 1, Düzey 2 ve Düzey 3 olarak 3 farklı düzeye ayırır ve bu bölgeler içerisinde yer alan Düzey 3, Türkiye'deki il idari alanlarına karşılık gelmektedir. Bölgesel planlar EUROSTAT'ın isteği üzerine Düzey 2 bölgesine göre yapılmakta ve buna bağlı olarak ülkemizdeki kalkınma ajansları Düzey 2 bölgesi baz alarak oluşturulmuştur.

2.2. Bölgesel Kalkınma

Bölgesel Kalkınma; *“ülke bütününde yer alan bölgelerin, çevre bölgeler ve dünya ile karşılıklı etkileşimi ile oluşan bölge vizyonunu dikkate alan, katılımçılık ve sürdürülebilirliği temel ilke edinen ve insan kaynaklarının geliştirilmesi yoluyla bölge refahının yükseltilmesini amaçlayan çalışmalar bütünüdür”* şeklinde ifade edilebilir (Akpınar vd, 201: 9).

Kalkınma, ekonomik büyümenin yanında yapısal değişimi de beraberinde getirerek uzun dönemli ve geri dönülemez bir şekilde gerçekleşen süreç olarak tanımlandığında bu sürecin sonunda bölge ekonomisinde nispi verim artışını içermesi ve böylece halkın kişi başı milli gelirinde artış meydana getirmesi beklenir. Bu çerçevede bölgesel kalkınma, mevcut serbest piyasa sistemi kapsamında yerel kaynaklı ekonomik büyüme olarak tanımlanmaktadır (Coffey ve Polese, 1985: 86).

19.yy'da ulus-devletler bölge kavramını ulusal birliğe tehdit olarak görmeleri nedeniyle sıcak davranmamışlardır. Bu dönemde ulus-devlet kimliğine uygun bir biçimde bölgesel kalkınmışlık farklarının giderilmesine yönelik faaliyetler merkezin inisiyatifinde yürütülmüştür (Yılmaz, 2011: 46).

1950'li yıllardan başlayarak kalkınma ekonomisinin güncellik kazanmasıyla birlikte bölgesel politikalar ve bölge kavramları da aynı şekilde önemli hale gelmiştir. Ulusal kalkınma stratejilerinde ifade edilen sektörel ve gelir dağılımında denge

kavramlarına bölgeler arası denge kavramı da katılarak ulusal kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olarak ifade edilmeye başlanmıştır (Eceral, 2005: 91).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Keynesyen görüşün etkin olmasıyla bölgesel ekonomik kalkınma kuramlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1970'li yıllara kadar etkinliğini sürdüren geleneksel bölgesel ekonomik kalkınma kuramları Neo-Klasik ekonomi, Keynesyen ekonomi, Neo-Marksist ekonomi, arz yönlü Monetarist yaklaşımlar gibi genel ekonominin kuramlarından etkilenmiştir (Eceral, 2005: 90-91).

Günümüze kadarki tartışmaların birçoğunda bölgesel dengesizliklerin azaltılmasında ve bölgesel istikrarın sağlanmasında yerel idarelerden çok merkezi devlete iş düşmesi fikri kabul görmüştür. Yerel idarelerin açık veya fazla finansman ile ekonomik istikrarı sağlayabilirken; yerel programların uygulanması, başarılı olup olmadığının incelenmesi, gerekli düzenlemelerin yapılması ve bunların toplam talep üzerinde yaratacağı etkinin değerlendirilmesinin ise merkezi devlete ait olmalıdır. Bu biçim bir nevi Keynesyen yaklaşımın bölgesel bazda uygulanması olarak değerlendirilebilir ve bu yaklaşım çerçevesinde de bölgelerin toplam arz ve talep koşulları yönlendirilerek, dengeye yönelik bölgesel politikaların uygulanmasıyla ulusal ölçekte istikrar sağlanabilir (Tiftikçigil, 2008: 327).

1970'li yıllardan 1990'lı yıllara kadar yoğun olarak hissedilen küreselleşme olgusu, bu olgunun IMF ve Dünya Bankası gibi aktörleri, ülkeleri kalkınma planlamalarından öte küreselleşmeye eklenme planlarına itmiştir. Bu nedenle bu yıllar arasında bölgesel kalkınma ile ilgili pek bir çalışma bulunmamaktadır.

1990'lı yıllardan sonra mal, hizmet, para ve sermaye piyasalarının küreselleşmesiyle beraber ekonomik kalkınma politikalarının yönünü ve içeriği değişmiştir. Geleneksel kalkınma teorilerinin bu dönüşüme cevap verememesi, 21. yy. gelişmelerine ayak uyduracak yeni teorileri ve politikaların oluşturulmasını gerekli hale getirmiştir (Tiftikçigil, 2008: 328).

Pazara, işgücüne ve hammaddeye olan mesafeyi göz önüne alan bölgesel kalkınma politikaları, yerini sosyal ilişkiler, normlar ve kurumlardan oluşan bir yapıya sahip olan yeni bölgesel politikalara bırakmıştır. Bu yeni akım, ekonomik gelişme politikalarında bölgenin temel ölçek birimi olduğunu, ekonomik politikaların uygulanabilmesi için, bölgelerin merkezden aktarılan yetki ve kaynak ile donatılmış kurumsal bir kapasiteye ihtiyacı olduğunu savunmuştur. Uzmanlaşma, kümelenme, ekonomik dışsallıkları tanıyan içsel büyüme teorisine vurgu yaparak ekonomik gelişmede önemli girdiler olarak kabul edilen öğrenme, kurumlar, fiziksel altyapı, sosyal sermaye, liderlik ve insan kaynakları gibi geleneksel olmayan ekonomik değişkenlerin de değerlendirilmesine katkı sağlamıştır (Akpınar, 2012, 36).

Bölgesel kalkınma politikasının temel amacı bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik farklılıkları en aza indirmektir ve bu amaç geleneksel ve modern olarak iki farklı

biçimde incelenebilir. Geleneksel olarak bakıldığında temel ulusal aktörler olarak görülen büyük işletmelere yönelik büyük yatırımlar ele alınırken, modern yaklaşımda bölgenin kalkınma potansiyeli olarak düşünülen Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere yenilikler yoluyla bir üretim artışı yaratmaya çalışılarak beşeri sermaye ve yatırımların aktarılması amaçlanır (Çetin ve Kara, 2008: 50).

2.3. Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımı

Yeni bölgeselcilik yaklaşımı, büyük ölçekli devlet yardımlarının ve devlet eliyle yürütülen politikaların geri kalmış bölgelerin kalkındırılması konusunda yaşanan başarısızlık sonucunda ortaya çıkmıştır. Daha önceki bölgesel gelişme politikalarında uygulanan bölgeye yatırım çekme ve büyük ölçekli altyapı geliştirme yöntemleri bölgesel gelişme hedeflerine ulaşmakta başarısız olmuştur. Kullanılan büyük ölçüde kamusal fona rağmen, geri kalmış bölgelerin diğerlerini yakalaması ve bölgesel farklılıkların azaltılması konusunda yaşanan başarısızlık, yeni bir yaklaşım ihtiyacının farkına varılmasını sağlamıştır (Keskin ve Sungur, 2010: 277).

Neo-Liberal anlayışa göre daha katılımcı ve uzlaşsı bir çizgide olan yeni bölgeselcilik anlayışı, ekonomik politikaların uygulanabilmesi için bölgelerin merkezden aktarılan yetki ve kaynak ile donatılmış kurumsal bir kapasiteye ihtiyacı olduğunu savunmasının yanında kurumsal yapının organizasyonunu, katılımcılık anlayışını ve yerel kaynakların harekete geçirilmesini de içine alan bir anlayışa sahiptir (Sezgin, 2013: 10).

Küreselleşmenin yoğun olarak hissedildiği son yıllarda, uluslararası sermayeyi çekebilene ve yeni teknolojilerin ortaya çıkardığı iletişim imkânlarını barındıran yerleşim birimleri, uluslararası rekabette ayakta kalabilmektedir. Bu bağlamda ulusal kalkınmanın yolunun kentlerin ve bölgelerin kalkınmasından geçtiği görüşü hâkim olmaktadır. Yeni bölgeselcilik yaklaşımında devletin görevi "düzenleyici, katalizör" şeklinde ifade edilirken, devlet, ancak, yereldeki yatırım koşullarını iyileştirmekle sınırlı işlevlerden sorumlu olacaktır (Yılmaz, 2011: 31-32).

Yaklaşımına göre, kendi kendini yönlendiren ekonomik büyüme ve kalkınmanın, genelden dayatılan ve potansiyel bir risk taşıyan politikalardan daha başarılı sonuçlar vereceği düşüncesiyle, kararlar ve güç mümkün olduğunca bölgeye ait olmalı, dışarıdan veya üstten empoze edilmemelidir (Kargı, 2009: 23).

Bu çerçevede KOBİ'ler ve girişimcilik kavramı ön plana çıkarken, KOBİ'ler artan küresel rekabet ortamına uyumu büyük ölçekli sanayilere göre daha uygun olması nedeniyle bölgesel rekabet gücünün elde edilmesinde ve yerel potansiyelin oluşturulmasında vazgeçilmez unsurlar olmuşlardır. Bunun yanı sıra KOBİ'lerin teknolojiyi besleyen, ağ tarzı ilişkiler kuran, sektör bazında uzmanlaşan girişimci olma özellikleri onları aynı zamanda bu yeni yaklaşımın temeline oturtmuştur (Aslan, 2010: 37).

Bunun yanı sıra, yerel potansiyellerin daha etkin olarak kullanılması ve yerelleşmeye katkı sağlamak amacıyla Bölgesel Kalkınma Ajansları gibi kurumlar kurularak katılımılığı arttırmak hedeflenmiştir (Arslan, 2008: 171).

Bölgesel Kalkınma, emek ve sermaye gibi sadece özel üretimin bir sonucu değil aynı zamanda altyapıyı da içermektedir. Altyapının iyileştirilmesi özel üretim faktörlerinin verimliliği açısından son derece önemlidir. Bu çerçevede altyapının ihmal edilmesi diğer üretim faktörlerinin verimliliğinde de düşüşe yol açmaktadır (Rietveld, 1989: 255).

Illeris, yeni bölgesel kalkınma teorisinin temellerini tanımlarken “*bölge ekonomilerinin yapısal özellikleri kalkınmada önemli bir rolü olduğunu*” ve “*bir bölgenin başarılı olması veya olmaması büyük ölçüde politik kurumlara, bölgesel yardımlara, altyapıya, vasıflı işgücü arzına, sosyal sınıfların varlığına, faktör fiyatlarına, nüfus yoğunluğuna vb. gibi bölgesel şartlara bağlı olduğunu*” (akt. Kargı, 2009: 23-24) söyleyerek altyapının yeni bölgeselcilik anlayışında yer aldığını vurgulamıştır.

Tablo 1: OECD’ye Göre Bölgesel Politikalardaki Yeni Yaklaşım

Strateji	Hedefler	Araçlar	Aktörler
Mekânı göz önünde bulundurulmalı, Girişimcilik arttırılmalı, İnsan sermayesi ve sosyal sermaye geliştirilerek bölge rekabet gücü kazanmalı	Hem az gelişmiş hem de gelişmiş bölgeleri kapsamlı, Sürdürülebilir rekabet üstünlüğü	Bölge kaynaklarını harekete geçirecek, Sürdürülebilir gelişme sürecini başlatacak, Rekabet gücünü arttıracak	Bölgede yaşayan halkın her süreçte katılımı sağlanmalı, Şeffaflık ilkesi benimsenmeli, Tabandan tavana yaklaşımı uygulanmalıdır

Kaynak: Kumral, 2006.

OECD, bölgesel politikalardaki yeni yaklaşımın strateji, hedef, araç ve aktörlerini Tablo 1’deki gibi belirlemiştir.. Buna göre bölgesel rekabet gücünü arttırıcı stratejiler ve hedefler açıkça belirtilmiş, bu kapsamda kullanılacak araçlarda geleneksel altyapı yatırımları (havaalanı, otoban vs.), bilim ve teknoloji parkları, araştırma enstitüleri, teknoloji merkezleri tarafından sağlanan hizmetlerin geliştirilmesi şeklinde ifade edilmiştir.

Geçmişte bölgeler arası eşitlik amacıyla uygulanan ve klasik ekonomi kuramlarından etkilenerek oluşturulan geleneksel bölgesel ekonomik kalkınma kuramları uygulamada başarılı olamamıştır. Bu başarısızlığın en büyük faktörünü Neo-Klasik ekonomik kuramın temel varsayımlarının modem ekonominin temel gerçeklikleri ile tutarlı olmaması oluşturmaktadır(Eceral, 2005: 101).

Stohr, İtalya'yı örnek göstererek geçmişte uygulanan merkezîyetçi Geleneksel Bölgesel Kalkınma anlayışının faydalı olmayışını "Geçen otuz yılda merkezden dayatılan kalkınma stratejileri, yaşam standartlarındaki dengesizliklerin azaltılmasında başarılı olamadı. Tam tersine bu dengesizlikler daha da arttı. Bu durum hem sosyal sınıflar arasındaki dengesizlikler hem de coğrafik alanlar arasındaki dengesizlikler için geçerlidir" şeklinde ifade etmiştir (akt. Kargı, 2009: 22).

1950'li yıllardan 1970'li yılların sonlarına kadar İtalya'da modern tarımın geliştirilmesi amacıyla, İtalya'nın güneyinde bulunan (Mezzogiorno bölgesi) geri kalmış yörelerde yapılan önemli alt yapı yatırımları, 20 yılda 4 milyon insanın güneyden kuzeye doğru göç etmesi nedeniyle atıl kalmıştır. Tarımsal arazilerin küçüklüğü ve ailelerin rekabet etme gücünün ortadan kalkmasıyla yaşanan bu göç olgusu sonrasında Mezzogiorno'nun kalkındırılması için 20 yıl boyunca özel kesime önemli teşvikler verilmesine ve kamusal sanayi yatırımlarının bu bölgeye yönlendirilmesine rağmen, bu bölgede beklenen başarı sağlanamamıştır (Elvan, 2012: 112).

Geleneksel Bölgesel Yaklaşım ve Yeni Bölgesel Yaklaşım arasındaki farklara bakıldığında geleneksel anlayışın amacının "bölgesel gelişme", önceliğinin "bölgelerarası yeniden dağıtım", devletin rolünün "ilk etapta tanımlanmamış daha sonra ekonomiyi yönlendirmek, altyapı ve ücret ayarlamaları ve temel araştırmaları desteklemek" olarak değişiklik göstermiş olduğu görülürken, yeni yaklaşımın amacının "bölgesel yenilik", önceliğinin "yerel ve bölgesel kaynakların harekete geçirilmesi", devletin rolünün "düzenleyici- katalizör" olduğu görülmektedir (Keskin ve Sungur, 2010: 278; Tekeli, 2008: 281-282).

3. Türkiye'de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikalarının Tarihsel Gelişimi

Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar uzanan Türkiye'nin yerel kalkınma faaliyetleri çerçevesinde, 17 Şubat 1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresiyle genel anlamda milli sermayenin kalkındırılması amaçlanmış, bunun yanı sıra 28 Mart 1927 yılında yapılan Teşvik-i Sanayi Kanunuyla da genel anlamda bölgesel kalkınmaya zemin oluşturması için özel sektör yatırımları yurdun tamamına yayılması amaçlanmıştır (Özyücel, 2008: 64).

1930 sonrası dönemde I. ve II. Beşer Yıllık Sanayi Kalkınma Planlarının uygulanmasını hedeflemiş, I. Beş Yıllık Sanayi Planı doğrultusunda bütün yurda kamu yatırımları götürülmüş, fakat II. Sanayi Planı II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte hayata geçirilememiştir (Gündüz, 2013: 65).

Devletçilik dönemi olarak ifade edilebilecek olan 1923-1950 yılları arasında demiryollarının kamulaştırılarak özellikle Doğu Anadolu'ya doğru yayılması için

büyük çaba harcanmış, uygulanan sanayi planları ile, İktisadi Devlet Teşekkülleri 'ne ait fabrikaların Batı Anadolu'dan başlayarak yurt genelinde yayılması hedeflenmiştir. Fakat bütün bu çabalar Batı Anadolu ile Doğu Anadolu arasında gelişmişlik farkını engelleyememiştir (Yardımcıoğlu, 2012: 381).

Devletçilik dönemi bir bakıma yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin, ülke genelinde bölge ayırımına gidecek ya da bölgesel kalkınma politikası uygulayacak durumda olmadığı döneme karşılık gelmektedir. Türkiye bu dönemi, ülkenin genelinde rahatlıkla gözlemlenebilecek olan geri kalmışlık özellikleri nedeniyle, savaş koşulları ve yüklü dış borç altındaki ekonomiyi ayağa kaldırmaya çalışmakla geçirmiş, bu kapsamda kalkınma ve sanayileşmenin en kısa sürede gerçekleşmesini sağlayacak yaklaşımları benimsemiştir (Özgür, 2010: 69).

Bu yaklaşımlar içerisinde bölgesel yerleşme politikaları bakımından "büyüme kutupları yaratma politikası" çerçevesinde yönetsel ve kültürel merkezin Ankara'ya taşınması bu kapsamda Türkiye'de uygulanan en başarılı örneklerden biri olarak ifade edilmektedir (Büyükdavras, 1972: 62).

Liberal dönem olarak ifade edilen 1950-1960 döneminde geri kalmış bölgelerin kalkındırılması için özel bir çaba sarf edilmemiştir. Devlet teşekküllerinin kurulması planlanan yerlerin seçimi ekonomik ve sosyal durumlar gözetmek yerine politik çıkarlar gözetilerek seçilmiştir. Bölgesel ve ulusal düzeyde, plan fikrinden oldukça uzaklaşmış, ülkenin nispeten geri kalmış bölgelerini kalkındırmak ana hedef olmamış, özellikle özel sektör yatırımları İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerin etrafında toplanarak bölgesel eşitsizliğin daha da artmasına neden olmuştur (Yardımcıoğlu, 2012: 382).

1960 yılından sonra bölgesel politikalarının temelini ekonomik faaliyetlerin dağılımını etkileyerek, gelişmenin belirli merkezlerde toplanmasının önüne geçmek ve alt merkezler geliştirerek dengeli bir kalkınma sağlanmak oluşturmaktadır (Özgür, 2010: 70).

30 Eylül 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin kurulmasıyla 1963- 1967 yılları arasında "milli tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararına, gerektirdiği önceliklerle yöneltmek ve iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek" ve keyfi ve plansız davranış tecrübelerine son vermek amacıyla Birinci Kalkınma Planı yayınlanmıştır (BBYKPa, 1963: 3). Birinci Kalkınma Planı ile birlikte Türkiye, planlı döneme geçmiştir.

3.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Birinci Kalkınma Planı içerisinde bölge planlarının milli planla olan bağlılığını ve bütünlüğünü sağlamak için planlama; potansiyel gelişme bölgeleri, geri kalmış bölgeler ve büyük şehir bölgeleri olarak üç açıdan ele alınmıştır. Buna göre potansiyel gelişme bölgelerinin diğer bölgelerle kıyaslanması sonucu üstünlük

gösteren yerler tespit edilerek geliştirilmesi gereken ve tespit edilmiş bir üstünlüğü olan kesimler bölge kalkınmasının hareket noktaları olmuştur. Bu hareket noktasıyla bölgelerin kendine yeter birimler olması gibi bir görüşün sakıncaları önlenmiş, ekonominin bütünü içindeki fonksiyonları öncelikli olarak ele alınmıştır. Böylelikle geri kalmış bölgelerin kamu kesimi yatırımlarından daha fazla faydalanması hedeflenmiştir. Büyük şehir bölgeleri çevresinde yeni çekim ve büyüme merkezleri ve sanayi yaratarak, nüfusun ve iktisadi çalışmaların daha dengeli bir şekilde dağıtımını sağlayacak araçların araştırılacağı belirtilmiştir (BBYKPa, 1963: 474).

3.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

1968-1972 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, devlet bölgelerarası dengenin sağlanmasının asıl aktörü olarak belirtilmiş ve alt yapı ve diğer yatırımlarda geri kalmış bölgelere öncelik verilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca planın mekânsal boyutuna da yer verilerek şehir-kasaba-köy gelişimine ilişkin merkezi yer kavramı geliştirilmiştir. Bu ek olarak plan dâhilinde organize sanayi bölgesi oluşturma düşüncesi biçimlenmiştir (Elmas, 2004: 122).

Plan dâhilinde gelişmede önceliğin az gelişmiş bölgelerde hızla büyüyen merkezlerin kazanmasından söz edilmiş ve kalkınma kutuplarının yaratılması benimsenmiştir. Fakat bu gelişme için nelerin nasıl yapılacağı belirtilmediği gibi, az gelişmiş bölgelerin geliştirilmesi için ne gibi araçların kullanılacağına da açıklık getirilmemiştir. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndaki bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltıcı yöndeki politikaların daha somutlaştırılarak tekrarlandığı bir plan olmuştur (Dinler, 1998: 207).

3.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

1973-1977 yılları için oluşturulan Üçüncü Kalkınma Planı'nda, kalkınmanın Türkiye için yalnızca büyüme anlamına gelmediği, ekonomik ve sosyal yapıyı sanayileşmiş toplum yapısına dönüştürme hedefini dikkate alan çabaları da içerdiği belirtilmiştir (Tümerdem, 2007: 108).

Plan içerisinde *“yörelere arasındaki gelişmişlik farklarını kısa sürede ortadan kaldırmaya çalışmak, ekonomik yönden etkin olmayan kaynak dağılımına yol açacak, sermaye birikimi ve genel ekonomik kalkınma yavaşlayacaktır”* görüşünün hâkim olması nedeniyle bölgesel kalkınma ve planlama yaklaşımı I. ve II. Plana göre daha yüzeysel olmuştur. Bölgesel farklılıkların, uzun dönemde, bölge kaynaklarının harekete geçirilmesi ve yerel yönetimlerin etkin çalışmasıyla ortadan kalkacağı varsayılmış ve sadece *“Kalkınmada Öncelikli Yörelere”* (KÖY) hakkında kısa açıklamalara yer verilmiştir (DPT, 2000: 28).

3.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın bölgesel gelişme ve planlamaya yaklaşımı bir önceki dönemle oldukça benzerdir. Ekonomik gelişmenin sağlanması için, planlama yapılırken alınacak kararlarının mekân boyutuna indirilmesi, hizmetlerin, sanayinin ve alt yapının ülke düzeyine dengeli dağılımının sağlanması, işbölümünün yapılması, uygulanmakta olan teşviklerin bölge kaynaklarını ve potansiyellerini harekete geçirecek tarzda yeniden düzenlenmesi önerilmiştir (DPT, 2000: 29).

DPT'nin bölgesel kalkınma alanında yaptığı analiz sonucunda, sahip oldukları sosyo-ekonomik özelliklere ve birbirleri arasındaki etkileşime bağlı olarak yerleşim birimlerinin kademelenmesini içeren bir mekânsal yaklaşım öngörülerek, "Yerleşim Merkezlerinin Kademelenmesi" adında bir çalışma tamamlamıştır. Çalışma sonunda yedi kademe merkezi tanımlanmış ve her kademe yer alan yerleşim birimleri arasında hiyerarşik bir etkileşimin olduğu ifade edilmiştir (Akpınar, 2012: 31).

Bu ifadeye ek olarak planlı dönemde bölgelerarası gelişmenin geri kalmış bölgeler aleyhine olduğunu vurgusu yapılmış ve geçmiş plan dönemindeki uygulamaların başarısız olduğu belirtilmiştir. Bu belirtmeye rağmen bu soruna yeni bir çözüm getirilmemiştir (Dinler, 1998: 208).

3.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Plan, daha önceki planlarda olduğu gibi Kalkınmada Öncelikli Yörelere geliştirilmesine yönelik önlemleri içermektedir. Bu bağlamda temel hedef "*Başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere Kalkınmada öncelikli Yörelere kaldırılması ve böylece bu bölgeler ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının zaman içinde azaltılarak giderilmesi*" olmuştur. Ayrıca büyük ölçekli yatırımların yanı sıra küçük ölçekli ve emek yoğun sanayi projelerinin de teşvik edilmesi Kalkınmada Öncelikli Yöreleredeki mevcut potansiyelin değerlendirilmesi açısından ele alınmıştır (BBYKPb, 1985: 163).

Plan dâhilinde bölge planlarının gerekliliği açıkça belirtilerek bölgesel gelişmenin kalkınma ve planlama içerisindeki ağırlığının arttığı ifade edilmiştir. Kaynakların daha etkin kullanımı ve gelişmenin hızlandırılması amacıyla, gelişmekte olan ve belli sektörler açısından gelişme potansiyeline sahip bölgelerde "bölge planlaması" yapılması öngörülmüştür. Böylelikle ilk planla gündeme gelen fakat üçüncü planla terk edilen bölge planlama, 10 yıl sonra yeniden benimsenmiştir (DPT, 2000: 29).

3.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Altıncı Plan, Avrupa Birliği ile ilişkiler ve Avrupa Birliği'nin bölgesel kalkınma anlayışının etkili olduğu, bölgesel kalkınmaya daha çok yer verildiği, tabandan tavana kalkınma söyleminin vurgulandığı, ekonomik-sosyal-kültürel gelişmenin sürdürülebilir kalkınma ile beraber ele alındığı bir plandır (Filiztekin, 2008: 95).

Plan dâhilinde "bölge planlaması" kavramı yerini "bölgesel gelişme" kavramına bırakmış, metropollere yönelen nüfus ve sanayi yoğunluğunu azaltmak, bölgelerarası ve bölge içi göçleri yönlendirerek denetim altına almak yerleşim yerlerinin kademelenmesinde bir denge sağlamak üzere yeni bir yerleşme kademelenmesinin yapılması öngörülmüştür (DPT, 2000: 30).

3.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda sektörel tercihlerle mekânsal analizin birlikte ele alındığı yeni bir planlama anlayışının zorunlu olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu zorunluluğun temeli her bölgenin farklı özelliklere, sorunlara ve olanaklara sahip olması olarak ifade edilmiştir. Planda ayrıca merkezi ve yerel yönetimler arasında planların hazırlanması ve uygulanması sürecinde yetkilerin ve sorumlukların açıkça belirtileceği, ülke genelinde gelişme kutupları belirleneceği, göç olgusunun metropoller yerine bölge merkezlerine ve orta büyüklükteki yerleşim birimlerine yönlendirileceği, metropollerin ve çevre illerin sorunlarını çözmek ve sosyo-ekonomik orta vadeli gelişmeyi belirlemek için Bölgesel Gelişme Planı çalışmalarına başlanacağı belirtilmiştir (DPT, 2008: 186).

Yedinci planın diğer planlardan ayrılan yönü bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması ile ilgili konulara geniş ve ayrıntılı şekilde yer vermesine karşılık açıklamaların sistematik olmayışdır (Dinler, 1998: 209).

3.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'yla bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış yörelerde yaşayan nüfusun refah düzeyinin yükseltilmesi, metropollere doğru artan göç eğiliminin istikrarlı hale getirilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda bölgelerin özellikleri, farklılıkları, gelişmişlik düzeyleri ve temel sorunları ile potansiyellerinin belirlenmesi yönelik bölge planlama çalışmaları yapılması öngörülmüştür (Gündüz, 2006: 130).

Plan kapsamında sektörel politikaların bölgesel gelişme stratejileri çerçevesinde oluşturulacağına yer verilerek sürdürülebilirlik ve katılımcılık temel ilke olarak benimsenmiştir. Yedinci Plan'da olduğu gibi Sekizinci Plan döneminde da bölgesel gelişme planlarının hazırlanmasına özel bir önem verilerek bu alandaki faaliyetler yoğunlaştırılmıştır (Elvan, 2012: 104-105).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; yerel ve bölgesel kaynakların harekete geçirilmesi için kamu ve özel sektör açısından yapılacakların belirlenmesinin bölge planlama çalışmalarının temel amacı olduğuna değinilerek, ulusal önceliklerin yerel ölçekteki gereksinimlere yanıt verecek biçimde kalkınma ajansları başta olmak üzere yerel düzeyde kurumsal yapılar oluşturulacağı belirtilmiştir. Bölge, il, ilçe ve yerel yönetim birimleri düzeyinde çeşitli planlama yaklaşımları benimsenmesi ve zaman zaman uygulandığı görülmesine karşın mekân boyutu plana tam anlamıyla yerleştirilememiştir (DPT, 2008: 187-189).

3.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, beşeri sermaye ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi, kamu hizmetlerinde kalitenin artırılması, stratejik olarak rekabet gücünün ve istihdamın artırılması, bölgesel gelişmenin sağlanması, amaçlarını benimserken istikrarlı büyüyen, gelirin daha adil paylaşıldığı, küresel rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen bir Türkiye vizyonu taşımaktadır (Sezgin, 2013: 25).

Katılımcı, dinamik, uygulanabilir ve esnek nitelikte hazırlanmasına karar verilen planda, büyüme ve çevrelere hizmet verebilme potansiyeli yüksek cazibe merkezleri belirlenerek; ilk olarak bu merkezlerin ulaşılabilirliğinin iyileştirilmesi, fiziki ve sosyal altyapısının güçlendirilmesi belirtilmiş, gelişme potansiyeli yüksek merkezlerde ise etkin bir bölgesel Ar-Ge altyapısının kurulmasına karar verilmiştir (Bakırcı, 2014: 286)

Dokuzuncu Plan, Ar-Ge, girişimcilik, yeni sanayi odakları, kümelenmeler, üniversite-sanayi işbirliği ve girişim sermayesine sıklıkla vurgu yaparak teoride yer verilmiş olan Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımı araçlarını işaret etmektedir. Yerindelik ilkesinin esas alınması, ulusal olarak bölgesel gelişme stratejisi hazırlanması, girişimciliği geliştirici eğitim programlarının uygulanması, cazibe merkezlerinin oluşturulması, bölgelerde yenilikçi rekabet edilebilir, yüksek katma değer yaratabilen sektörlerin desteklenmesi, kümelenmenin desteklenmesi gibi uygulamalar bölgesel politika kapsamında önemli bir dönüşümün yaşandığının göstergesidir (Dulupçu vd, 2010: 246).

3.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planında bölgesel gelişme politikası, “*Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılarak refahın ülke sathına daha dengeli yayılması*” ve “*Tüm bölgelerin potansiyeli değerlendirilip rekabet güçleri artırılarak ulusal büyümeye ve kalkınmaya katkılarının azami seviyeye çıkarılması*” temel amacıyla “Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre” başlığı altında ele alınmıştır (OBYKP, 2013: 1).

Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre başlığı altına bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edilebilirlik, mekânsal gelişme ve planlama, kentsel dönüşüm ve konut, kentsel altyapı, mahalli idareler, kırsal kalkınma, çevrenin korunması, toprak ve su kaynaklarının yönetimi ve afet yönetimi yer almaktadır (OBYKP, 2013).

Planda özellikle üzerinde durulan konulardan biri yerel ve bölgesel dinamiklerin ve potansiyelin tespitidir. Bu çerçevede ulusal öncelikler ile uyumlu olarak yerinde ve katılımcı bir anlayışla planlanması ve uygulanması için özellikle yerelde teknik kapasite oluşumunun sağlanacağı belirtilerek bölgesel politikaların hayata geçirilmesinde bölgede yer alan bütün aktörlerin katılımının ve koordineli çalışmasının önemi vurgulanmaktadır. Bu bağlamda kalkınma ajanslarının da yetkilerinin geliştirilerek yeni yerel kalkınma modellerine öncülük etmeleri gerektiği ifade edilmiştir (OBYKP, 2013: 141-142).

3.11. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2007-2013, 2014-2020)

İlk olarak 2007 yılında DPT tarafından yayınlanan stratejinin amacı “*temelde yerel potansiyelin ve kaynakların değerlendirilmesini, doğal ve kültürel varlıkların korunmasını esas alarak; kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması*” olarak ifade edilmiştir (UKKS, 2007).

Bu kapsamda uygulanacak tedbirlerin, yöresel potansiyelleri harekete geçirerek ve yöresel ihtiyaçlara cevap verecek şekilde belirlenmesi, kır-kent arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması, ulusal ve yerel düzeyde kamu kesimi, özel kesim, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesi, ekonomik ve sosyal gelişmeye yönelik olarak sivil toplum, üretici örgütlenmeleri, yerel işbirliklerinin geliştirilmesi ve kırsal kesimde; ekonomik, sosyal ve çevresel olarak sürdürülebilir iş ve yaşam koşullarının sağlanmasına yönelik olması gerektiği belirtilmiştir (UKKS, 2007).

Strateji, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu kapsamda; Ekonominin geliştirilmesi ve iş imkânlarının artırılması, İnsan kaynaklarının örgütlenme düzeyinin ve yerel kalkınma kapasitesinin geliştirilmesi, Kırsal alan fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması, Kırsal çevrenin korunması ve geliştirilmesi stratejik temel amaçları hedef alınmıştır (UKKS, 2007: 12-23).

2014 yılında yayınlanan ikinci belgede, kırsal ve kentsel alanlar arasında gelişmişlik farklarının kabul edilebilir bir düzeye çekilmesi, kentsel alanlarla uyumlu olarak kırsal alanların iş ve yaşam koşullarının geliştirilmesi ve bu durumun sürdürülebilir kılınması temel amaçları oluşturmaktadır (UKKS, 2014: 167).

İkinci belgede stratejik ana amaçlar; “Kırsal ekonominin geliştirilmesi ve istihdam imkanlarının artırılması, Kırsal çevrenin iyileştirilmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması, Kırsal yerleşimlerin sosyal ve fiziki altyapısının geliştirilmesi, Kırsal toplumun beşeri sermayesinin geliştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması, Yerel kalkınmaya ilişkin kurumsal kapasitenin geliştirilmesi” olarak belirlenmiştir (UKKS: 2014).

Görüldüğü gibi iki belgenin de strateji amaçları birbirine benzerlik göstermektedir. Ayrıca 2014 yılında yayınlanan ikinci stratejide, strateji kapsamında Kırsal Kalkınma Eylem Planı’nın ve AB müktesebatına uyum çerçevesinde IPARD II programının hazırlanması gerektiği belirtilmiştir (UKKS, 2014).

3.12. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014- 2023)

“Sosyo-ekonomik ve mekânsal olarak bütünleşmiş, rekabet gücü ve refah düzeyi yüksek bölgeleriyle daha dengeli ve topyekûn kalkınmış bir Türkiye” vizyonuna sahip olan Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi, mekânsal gelişme ve sosyo-ekonomik kalkınma politikaları arasında uyumu güçlendirmek, bölgesel gelişme alanında ve bu alanla ilgili diğer konularda faaliyet gösteren kurumlar ile mahalli idarelere, üniversitelere ve sivil toplum kuruluşlarına perspektif sunmak, alt ölçekli plan ve stratejilere genel bir politika çerçevesi oluşturmak, bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edebilirlik konularında ulusal düzeyde koordinasyonu sağlamak, hedefiyle hazırlanmış bölgesel kalkınmayla ilgili temel stratejileri belirleyen bir çerçeve belgedir (BGUS, 2013).

Belge içerisinde bölgesel gelişmeyi etkileyen uluslararası eğilimler, Türkiye’deki bölgelerin yapısı ve bölgesel gelişme stratejileri detaylı olarak incelenmiştir. Yerleşmeler arası ilişkilerin güçlendirilmesi ve mekâna duyarlı kalkınma politikalarının geliştirilmesi, yerleşme sisteminin etkinleştirilerek daha dengeli bir yapıya kavuşturulması, bölgelerin ve bölgelerdeki farklı nitelikteki yerleşimlerin kaynak ve potansiyellerinin en verimli şekilde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilerek bölgelerin ve yerleşimlerin ulusal kalkınmada sahip oldukları roller dikkate alınarak bunlara özgü politikaların geliştirilmesiyle kalkınmanın ülke geneline yayılmasının sağlanacağı belirtilmiştir (BGUS, 2013).

Yeni bölgeselcilik anlayışının sonucunda şekillenmiş olan bu belge, Türkiye’nin yeni kalkınma stratejisinin de belgesi konumundadır. İçeriğinde açıkça ifade edildiği gibi bölgeselcilik anlayışı çerçevesinde yeni alt merkezlerin oluşturulmasının sağlanması

ve yerelin potansiyelini kullanarak aşağıdan yukarıya doğru bir kalkınma anlayışının benimsenmiş olması bunun en büyük kanıtını oluşturmaktadır

4. Kalkınma Planları Ve Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımı Çerçevesinde Sinop İli Ve İlçelerinin Değerlendirilmesi

Kalkınma planlarında tarihsel olarak ilk iki planda bölgesel planlama öngörülmuş, üçüncü planda bu görüş terk edilerek kalkınmada öncelikli yörelerin geliştirilmesine yer verilmiş, dördüncü planda bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltacak politikaların başarılı olmadığı belirtilmiş olmasına rağmen üçüncü plana uygun davranılmış, beşinci planda yirmi yıl önce benimsenen on yıl önce terkedilen plana geriye dönülerek bölgesel planlama benimsenmiş, altıncı planda kalkınmada öncelikli yörelerin gelişmesinin sağlanması hedeflenmiş, yedinci planda ise bölgelerarası gelişmişlik farkının azaltılmasına genel çerçevede değinilmiştir (Dinler, 1998: 205-207).

Sekizinci planla beraber yeni bir anlayış oluşmaya başlanmış, yerel ve bölgesel kaynakların harekete geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Mekân kavramına plan dâhilinde vurgular yapılsa da tam olarak içselleştirilememiştir. Dokuzuncu planla birlikte yeni bölgeselcilik anlayışının aktörleri sıklıkla vurgulanmış ve bu dönüşümle beraber onuncu plan bölgesel politikaların hayata geçirilmesinde bölgede yer alan bütün aktörlerin katılımını şart koşmuştur. Aynı dönemde açıklanan Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi ile birlikte yeni bölgeselcilik yaklaşımının Türkiye'nin yeni kalkınma anlayışı olduğu açıkça ortaya konmuştur.

Türkiye, özellikle sekizinci kalkınma planıyla beraber sürekli değişen tutarsız bölgeselcilik anlayışından ve yer yer ortaya çıkan geleneksel bölgesel kalkınma yaklaşımından somut adımlarla sıyrılıp kalkınmanın itici gücünü yerel dinamiklerde arayan yeni bölgeselcilik yaklaşımını gün geçtikçe daha çok benimsemiştir.

Tablo 2'de Türkiye'nin yıllar itibariyle seçilmiş göstergelerine baktığımız zaman 2001 yılında sekizinci beş yıllık kalkınma planının uygulanmasıyla beraber Türkiye'nin ekonomik ve sosyal göstergelerinde gözle görülür bir iyileşme olduğu görülmektedir. Buna göre GSYH yıllar itibariyle sürekli artış göstermiş (2008 krizinin etkisiyle 2009 yılında düşüş yaşanmıştır), İlgücüne katılım oranı yıllar itibariyle artarken işsizlik dönemsel dalgalanmalar gösterse de azalış eğilimine girmiştir.

Bunun yanında ihracat son 12 yılda 5 katına çıkmış, ithalat ise 6 katına çıkmıştır. İthalatta meydana gelen artış içerisinde üretimde kullanılacak olan teknolojinin transferi olsa da yüksek bir seviyede olduğunu söylemek mümkündür. Tabloda ki en önemli artışlardan birisi Ar-Ge harcamalarında olmuştur. Yaklaşık 11.5 kat artan Ar-Ge harcamaları sürekli bir artış trendinde olmuştur. Bu aynı zamanda yeni bölgeselcilik yaklaşımı çerçevesinde vurgulanan Ar-Ge harcamalarının arttırılması açısından da son derece önemlidir.

Bir başka olumlu gösterge de bebek ölüm hızındaki azalma da yaşanmıştır. Bebek ve ölüm hızı, sağlık koşullarına ilişkin göstergeler olmasının ötesinde, genelde toplumun kalkınma düzeyinin göstergesini oluşturmaktadır. Kalkınma düzeyinin belirlenmesi için kullanılan bileşik indeksler içinde yaygın olarak yer alan bebek ölüm hızları Türkiye açısından incelendiğinde gelişmiş ülkelere kıyasla 6-9 kat fazla olduğu görülmektedir (Şahinöz ve Şahinöz, 2012: 1-3). Tabloya göre 2001 yılında %28.4 olan bebek ölüm hızı 2013 yılında %10.8 e gerilemiştir. Bu durum yeterli görülmesine de gelişmişlik yolunda önemli bir adım olarak kabul edilmektedir.

Tablo 2: Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Seçilmiş Göstergeleri

	GSYH (1998 Fiyatlarıyla) milyar TL	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İhracat milyon \$	İthalat milyon \$	Ar-Ge Harcamaları Yıllık Bin TL	Bebek Ölüm Hızı
2001	68.309.352	49,8	45,6	8,4	31.334	41.399	1.291.891	28,4
2002	72.519.831	49,6	44,4	10,3	36.059	51.553	1.843.288	25,6
2003	76.338.192	48,3	43,2	10,5	47.252	69.339	2.197.090	23,1
2004	83.485.590	46,3	41,3	10,8	63.167	97.539	2.897.516	20,9
2005	90.499.730	46,4	41,5	10,6	73.476	116.774	3.835.441	18,9
2006	96.738.320	46,3	41,5	10,2	85.534	139.576	4.399.880	17,5
2007	101.254.625	46,2	41,5	10,3	107.271	170.062	6.091.178	16,7
2008	101.921.729	46,9	41,7	11	132.027	201.963	6.893.048	16,0
2009	97.003.114	47,9	41,2	14	102.142	140.928	8.087.452	15,3
2010	105.885.643	48,8	43,0	11,9	113.883	185.544	9.267.589	14,6
2011	115.174.724	49,9	45,0	9,8	134.906	240.841	11.154.149	11,7
2012	117.625.021	50,0	45,4	9,2	152.461	236.545	13.062.263	11,6
2013	122.476.094	50,8	45,9	9,7	151.802	251.661	14.807.321	10,8

Kaynak: TÜİK, TİB, KKA

4.1. Sinop İli ve İlçelerinin Değerlendirilmesi

Sinop İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılmasına (İBBS) göre TR 82 Bölgesinin içerisinde yer alan Düzey 3 bölgelerinden biridir. Merkez, Ayancık, Boyabat, Dikmen, Durağan, Erfelek, Gerze, Saraydüzü ve Türkeli olmak üzere 9 ilçeden oluşan ilin nüfusu toplamda 204.526'dır. Türkiye'nin en kuzeyinde yer alan Sinop son yıllarda yapılan altyapı ve diğer yatırımlarla beraber yıllardır geri plana atılmış olmanın gerçekliğinden sıyrılmaktadır.

Tablo: 3 Yıllar İtibariyle Seçilmiş Göstergelerle Sinop İli

	Net Göç Hızı %	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	Nüfus
2007	4,1	-	-	-	198.412
2008	0,0	53,9	50,1	6,9	200.791
2009	5,2	52,5	47,0	10,4	201.134
2010	-2,9	56,5	51,6	8,7	202.740
2011	-10,3	59,4	56,1	5,5	203.027
2012	10,9	55	52,1	5,3	201.311
2013	-5,7	46,4	43,5	6,2	204.568

Kaynak: TÜİK

Tablo 3 'de Sinop ilinin yıllar içerisinde değişiklik gösteren bazı göstergeleri görülmektedir. Buna göre Sinop ili kimi dönem göç verse de çoğunlukla göç almıştır. Bu bağlamda nüfusu genelde gittikçe artan bir süreç sergilemektedir. İşgücü göstergelerine baktığımız zaman 2013 yılında bir önceki yıla göre artış gösterse de genelde dalgalı bir seyirde olmuş, 2009 yılında ise 2008 yılındaki ekonomik krizin etkileri görülmüştür. İşgücüne katılım oranı ve istihdam oranı içinde aynı dalgalı seyir kendini göstermiştir.

Yeni bölgeselcilik anlayışı çerçevesinde biçimlenen bu rakamlara genel olarak baktığımızda göç hızının olumlu bir gösterge olduğu, işsizlik oranları Türkiye ortalamasının altında seyrederken, işgücüne katılma oranları ve istihdam oranlarının Türkiye ortalamasının üstünde yer alarak pozitif bir tablo çizdiği görülmektedir. Yeni bölgeselcilik anlayışında yerelin kaynaklarını kullanmak ve kalkınmayı ilçeler gibi mümkün olduğu kadar alt tabanlara yaymak için kalkınma ajansları tarafından çalıştaylar düzenlenmiş ve bölge planları oluşturulmuştur. Bu planlar çerçevesinde bölgenin ihtiyaçları ve fırsatları ilçeler seviyesinde belirlenmiştir. Bu konudaki bir diğer aktör olan KOSGEB, bu ihtiyaçları da içerecek şekilde gerek girişimcilik sermayesi olarak gerekse Ar-Ge alanında destekler vermektedir. Sinop ilinin bağlı olduğu Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA) ve Sinop KOSGEB İl Hizmet Merkezi Müdürlüğü bu çerçevede ilde hizmet veren kurumlardır.

2009 yılında kurulan KUZKA, TR82 bölgesinin ve dolayısıyla Sinop ili ve ilçeleri için yapmış olduğu analizlerde il ve ilçelerin gerek sosyal gerekse ekonomik olarak durumunu ortaya koymuştur. Bu analiz sonucunda bölgesel kalkınma açısından öne çıkan fırsatlar gerek girişimciler gerekse il ve ilçedekiler için bir kılavuz görevi görmektedir.

Tablo 4: Sinop İlçelerine Ait Göstergeler ve Gelecek Hedefleri

	Nüfus 2000 Yılı	Nüfus 2014 Yılı	Küçük Sanayi Sitelere İş Yeri Sayısı	Sanayi Sitelere Doluluk Oranı	Kent Nüfusu - Kır Nüfusu (Nüfusun % olarak)	Gelecek Hedefleri
Merkez	49.839	59.571	200	91%	%68,00 %32,00	Turizm, İmalat Sanayi, Eğitim Merkezleri Kurulması, Enerji Kaynaklarının Değerlendirilmesi
Ayancık	26.407	23.047	100	93%	%57,04 %42,96	Turizm, Orman Ürünleri, Tarım
Boyabat	45.193	43.861	200	100%	%60,96 %39,04	Tuğla Sektörü Yenileşme, Orman Ürünleri, Pirinç, Turizm
Dikmen	9.475	5.613	-	-	%20,53 %79,47	Ormancılık, Hayvancılık, Yeni Konutların İnşası
Durağan	28.792	19.495	-	-	%36,00 %64,00	Ormancılık, Tarım ve Hayvancılık, Sosyal Hayat
Erfelek	13.812	11.244	-	-	%31,94 %68,06	Turizm, Orman Ürünleri, Tarım
Gerze	23.295	22.327	149	100%	%57,70 %42,30	Sanayi, Turizm, Tarım
Saraydüzü	8.217	5.132	-	-	%20,95 %79,05	Tarım, Hayvancılık,Ormancılık, Av Turizmi
Türkeli	20.904	14.236	-	-	%38,00 %62,00	Meyveciliğin ve Balıkçılığın Geliştirilmesi, Ahşap ve Kereste İmalatı, Turizm

Kaynak: KUZKA, TUİK

Tablo 4’de Sinop’un merkez ilçe haricindeki bütün ilçelerinde son 14 yılda nüfusun azaldığı görülmektedir. Bu azalışın nedeni düşük doğurganlık ve göç olarak açıklanmaktadır. Tabloya göre göç veren ilçelerin çoğunda kırsal nüfusun kent nüfusuna oranla daha fazla yer işgal ettiği bunun yanında en fazla eğitim almak ve istihdam için göç edildiği ve kadın nüfusun buna bağlı olarak bazı yerlerde daha fazla olduğu ifade edilmektedir.

Dört ilçede yer alan küçük sanayi sitelerinin doluluk oranlarının oldukça fazla olması zamanla bunlara yenilerinin eklenmesini kaçınılmaz kılacaktır. Böylece ilçe bölgelerde artan işgücü imkânları ile gerek nüfus artışı sağlanacak gerekse istihdam yüzünden oluşacak göçün önüne geçilecektir.

KUZKA tarafından yapılan çalışmada ilçelerin gelecek hedefleri de belirlenmiştir. Buna göre ilin genelinde hâkim olan turizm sektörü bölgesel gelişmenin lokomotifi görevindedir. Bunun yanında orman ve ormancılık ürünleri, Boyabat ilçesinde tuğla sektörü, Gerze ilçesinde sanayi, Durağan ilçesinin genç bağımlılığı en fazla ilçe olması sebebiyle gençlere yönelik olarak hizmetlerin arttırılması, merkez ilçede ise eğitim merkezlerinin yanında açılması planlanan nükleer enerji santraline yönelik

planlamaların yapılması, rüzgâr ve biokütle gibi alternatif yeşil enerji kaynaklarının da değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (KUZKA, 2015).

Tablo 5: Sinop İli KUZKA Mali & Teknik Destekleri

Program	Destek Tutarı (TL)	Proje Büyüklüğü (TL)
2010 DFD	45.197	45.197
2011 KOBİ	3.399.923	7.521.300
2011 ÇTA	531.768	1.607.241
2012 SÜRAT	2.336.085	5.154.464
2012 TURGEP	240.095	601.768
2012 TD	39.400	39.400
2013 İKAP	2.481.820	4.963.640
2013 BAP	889.992	1.779.984
TOPLAM	9.964.282	21.712.997

Kaynak: KUZKA

Tablo 5’de KUZKA’nın 2010-2013 yılları arasında Sinop iline sağladığı mali destekler görülmektedir. Toplamda 22 Milyon TL’ye yakın projelerin 10 milyon TL’ye yakını mali destek kapsamında KUZKA tarafından sağlanmıştır. Doğrudan Faaliyet Destek Programı, KOBİ Destek Programı, Çevre ve Turizm Altyapı Destek Programı, Sanayi Üretimini Arttırılması Destek Programı, İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı ve Bölge Altyapısının Geliştirilmesi mali Destek Programı konu başlıklarında verilen bu destekler, bölgesel kalkınma ve bölgenin potansiyelini ortaya çıkarmak adına son derece önemli adımlardır.

Özellikle iktisadi kalkınma, çevre ve turizm, sanayi üretiminin artması ve KOBİ başlıkları hem bölgenin kendi dinamiklerine hem de girişimcilik, Ar-Ge ve bölgenin potansiyelini kullanma gibi yeni bölgeselcilik yaklaşımının ana unsurlarıyla son derece uyumlu olduğu görülmektedir.

2012 yılında faaliyetlerine başlayan KOSGEB, 2014 yılına kadar ağırlıklı olarak Girişimci Desteği olmak üzere, Genel Destek, KOBİ Proje, AR-GE İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destekleri kapsamında yaklaşık 250 firma desteklenmiş ve toplam 3.463.610 TL fon aktarımı yapmıştır. Girişimcilik Desteği kapsamında 134 işletmeye toplam 1.882.431 TL, 158 firmaya Genel Destek Programı kapsamında 689.612 TL, AR-GE İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı kapsamında 4 işletmeye toplam 430.127 TL, KOB Proje Destek Programı kapsamında 10 işletmeye 461.438 TL kaynak aktarılmıştır (KOSGEB SM, 2015).

Bu fonların haricinde yeni bölgeselcilik yaklaşımına uygun olarak kalkınma planlarında da belirtilen girişimcilerin desteklenmesi kapsamında 1140 kişiye girişimcilik eğitimi verilmiş, ilçelerde tanıtım organizasyonları düzenlenerek katılımın ilçe bazında arttırılması sağlanmıştır. Girişimcilik ve proje kültürünün gelişmesinin yanında istihdam yaratma ve istihdam sağlama açısından bölgesel düzeyde son derece etkili olduğu düşünülen çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

5.Sonuç

İkinci Dünya Savaşı sonrasında özellikle az gelişmiş ülkelerde benimsenen ithal ikameci politikalar, Türkiye’de 1950’li yıllarda kendini göstermeye başlamış 1960’lı yıllarda da planlı dönemle birlikte sanayileşmenin ve bu yolla kalkınmanın temeline oturmuştur.

Bu yıllarda uygulanan politikalar kimi zaman başarıya ulaşmış olsa da 1980’li yıllarda ihracata yönelik kalkınma anlayışına geçilene kadar arkasında birçok yapısal sorunu da bırakmıştır. 1970’li yılların sonunda geriye dönüp bakıldığı zaman sanayileşmenin Türkiye’yi kalkındırdığını söylemek mümkün olmamaktadır.

İthal ikameci politikaların arkasında bıraktığı yoksulluk, eğitim seviyesi, sağlık, altyapı gibi sorunlar yıllar boyunca aşılması beklenen engeller olarak her zaman Türkiye’nin gündemindeki yerini korumuştur. Bölgeler arasında gittikçe büyüyen dengesizliklere yol açan bu anlayışın beraberinde getirdiği olumsuzluklar ise kronik bir hal almıştır.

Türkiye’de sekizinci kalkınma planı ile birlikte başlayan dönüşümle beraber yeni bölgeselcilik yaklaşımı temel strateji olmuş ve 2014 yılında onuncu kalkınma planı ve bölgesel gelişme ulusal stratejisi ile bu strateji benimsenen kalkınma anlayışının temeline oturmuştur.

Geçmişte uygulanan merkeziyetçi yaklaşım ve modern kalkınma teorileri çerçevesinde elde edilen başarısız sonuçlardan sonra, bu yeni yaklaşımla beraber kalıcı ve uzun vadeli bir sürdürülebilir kalkınma hedefi daha genel katılımlı ve bütüncül bir hal almıştır.

Kalkınma Ajansları ve KOSGEB gibi yeni ve yeni bölgeselcilik yaklaşımına uygun revize edilen kurumlar bu bağlamda lokomotif görevi üstlenmiş ve yerelin potansiyelini harekete geçirmek, STK’ları ve bireyleri kalkınma anlayışının içerisine daha sıkı eklemlenmek ve tabandan tavana kalkınma anlayışını geniş kitlelerle birlikte uygulamak için görevlendirilmişlerdir.

Gerek Türkiye genelinde, gerekse Sinop özelinde bu politikalar çerçevesinde yaşanan dönüşüm biraz olsun görülebilmektedir. Tamamen bir dönüşüm yaşandığını söylemek ise şüphesiz ki geride bırakılan kısa zaman açısından anlamsız olacaktır. Gerçekleştirilen ve planlanan hedefler doğrultusunda yapılan çalışmalara

bakıldığı zaman ise son derece kararlı adımların atıldığını görmek yeni bölgeselcilik yaklaşımına olan inancı ve bağlılığı pekiştirici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'nin 2001 yılında yaşadığı mali krizin ardından yakaladığı hızlı ekonomik büyüme süreci, bölgelerin rekabet gücünün artırılması ve bu noktada uygulanan istikrarlı politikaların sonucudur. Aynı zamanda küresel çapta yaşanan krizlerden beklenildiği kadar büyük ölçüde etkilenilmemesinin bir nedeninin de bölgelerin ve kentlerin performansları olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra hali hazırda bekleyen orta gelir tuzağı tehlikesini göz ardı etmemek gerekmektedir. Uygulanan politikaların başarısını arttırmak ve orta gelir tuzağına düşmemek için yapısal reformların hayata geçirilmesi adeta bir zorunluluktur.

Sinop özeli açısından bakıldığı zaman, son altı yılda yapılan faaliyet ve sonuçları göstermektedir ki mekânsal olarak alt bölgelerin kendi iç potansiyellerini ortaya çıkaracak, bireylerin kendi fikirlerini hayata geçirecek ve mevcut sanayicinin küresel olarak rekabet etmesine olanak sağlayacak destek, yardım ve çalışmalar hem sosyal olarak hem de ekonomik olarak olumlu bir dönüşümün sinyallerini vermektedir.

Yeni bölgeselcilik yaklaşımı içerisinde yer alan insan sermayesi ve sosyal sermayenin geliştirilmesi, girişimciliğin arttırılması, bölgede yaşayan halkın her süreçte katılımının sağlanması ve tabandan tavana yaklaşımın uygulanarak bölge kaynaklarını harekete geçirip sürdürülebilir gelişme sürecinin başlatılması açısından da Sinop ili kısa zamanda önemli adımlar atmıştır. KUZKA ve KOSGEB gibi kurumların verdikleri desteklerin yıllar içerisinde arttığı, bunun yanında yerelin ekonomi yaratan aktörlerine yatırımlarında yol gösterilmesi açısından da katkıda buldukları görülmektedir.

Yerelin göstermiş olduğu bu içsel çaba zamanla bölgesel dengesizliklerin azalmasına ve dengesizliklerin azalması da ülke genelinde sosyal ve bireysel refahın yükselmesine neden olabilecektir. Bu hedeflere ulaşmak ise yerel aktörlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin kuvvetine, sürece katılımlarına ve yaptıkları işbirliğine bağlıdır. Bu bağlamda Sinop ilinin geride kalan zaman içerisinde yüksek bir performans gösterdiği, gelecekte bu başarının devamı içinse paydaşların daha koordineli olarak işbirliği faaliyetlerini geliştirmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Kaynaklar

Akpınar, R. Taşçı K. ve Özsan, M.E. (2011). *Teoride Ve Uygulamada Bölgesel Kalkınma Politikaları*. Bursa: Ekin Yayınevi.

Akpınar, R. (2012). "Türkiye'de Değişen Bölgesel Kalkınma Politikaları", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, (6), ss.29-46.

Arslan, G.E. (2008). "Türkiye Açısından Bölge Kalkınma Ajansları Uygulamasının Değerlendirilmesi", *Ekonomik Yaklaşım*,19, ss.165-182.

Aslan, A.H. (2010). "Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü: AB Ve Türkiye Deneyimleri" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bakırcı, F., Ekinci, E.D., Şahinoğlu, T. (2014). "Bölgesel Kalkınma Politikalarının Etkinliği: Türkiye Alt Bölgeler Bazında Bir Uygulama" *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18 (2), ss. 281-298.

BBYKPa, 1963. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/9/plan1.pdf> (Erişim Tarihi: 15.07.2015).

BBYKPb, 1985. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/5/plan5.pdf> (Erişim Tarihi: 15.07.2015).

Berber, M. (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*. 3.Baskı. Trabzon: Derya Kitapevi.

BGUS, 2013. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi, Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara. [http://www.bgus.gov.tr/dokuman/BolgeselGelismeUlusalStratejisi\(2014-2023\).pdf](http://www.bgus.gov.tr/dokuman/BolgeselGelismeUlusalStratejisi(2014-2023).pdf) (Erişim Tarihi: 15.07.2015).

Büyükdavras, S. (1972). "Büyüme Kutupları Kuramı Ve Türkiye'de Uygulanmasına İlişkin Çalışmalar", *Amme İdaresi Dergisi*,5(4), ss.59-74.

Coffey W. J. ve Polèse M. (1985): "Local Development: Conceptual Bases And Policy Implications", *Regional Studies*, 19(2), ss.85-93.

Çetin M. ve Kara M. (2008). "Bir Kalkınma Aracı Olarak "Organize Sanayi Bölgeleri": Isparta Süleyman Demirel Organize Sanayi Bölgesi Üzerine Bir Araştırma", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31 (Temmuz-Aralık), ss.49-68.

Deviren, N.V. ve Yıldız, O. (2014). "Bölgesel Kalkınma Teorileri ve Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımının Türkiye'deki Bölgesel Kalkınma Politikalarına Etkileri", *Akademik Bakış Dergisi*, 44 (Temmuz-Ağustos).

Dinler, Z. (1998). *Bölgesel İktisat*. 5.basım. Bursa: Ekin Kitapevi Yayınları.

DPT, 2000. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu.

<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zel%20htisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/65/oik523.pdf> (Erişim Tarihi: 15.07.2015).

DPT, 2008. Dokuzuncu Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu DPT Yayın No:2766 ÖİK: 702
<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zel%20htisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/10/oik702.pdf> (Erişim Tarihi: 17.07.2015).

Dulupçu, M.A., Sungur, O. ve Keskin, H. (2010). “Bölgesel Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar Ve Türkiye’de Kalkınma Planlarına Yansımaları: Kalkınma Planlarının Yeni Teoriler Açısından Değerlendirilmesi”, 6. *Ulusal Coğrafya Sempozyumu*, 3-5 Kasım 2010, Ankara, ss.239-248.

EC, (2015). European Commission http://ec.europa.eu/index_en.htm (Erişim Tarihi :25.02.2015).

Eceral, T. Ö.(2005), Bölgesel/Yerel Ekonomik Kalkınma Kuramlarının Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimleri. *Ekonomik Yaklaşım*, 16(55), ss.89-106.

Elmas, G.(2004). “Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye’de Bölgesel Politikalar”, *Ekonomik Yaklaşım*. 15 (50) ss.115-136.

Elvan, L. (2012). “Bölgesel Gelişme Ve Bölgeler Arası Gelişmişlik Farkları”, Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni 2012/6.

Filiztekin, A. (2008). Türkiye’de Bölgesel Farklar Ve Politikalar. TUSİAD Yayın No. TUSİAD-T/2008-09/471. <http://arsiv.setav.org/ups/dosya/10392.pdf> (Erişim Tarihi :25.04.2015).

Gündüz,A.Y. (2006). *Bölgesel Kalkınma Politikası*, Bursa: Ekin Kitabevi.

Gündüz,A.Y. (2013). “Bölgesel Kalkınma Politikalarının Etkinliği: Türkiye Alt Bölgeler Bazında Bir Uygulama” *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18 (2), ss. 281-298.

Kargı, N. (2009). “Bölgesel Kalkınma Yaklaşımlarındaki Gelişmeler Ve AB Perspektifi Altında Türkiye’nin Bölgesel Politika Analizi”, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 2-1(3).

Keskin, H. ve Sungur, O. (2010). “Bölgesel Politika Ekseninde Yaşanan Dönüşüm: Türkiye’de Kalkınma Planlarında Bölgesel Politikaların Değişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2010(21), ss.271-293.

KOSGEBSM. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Sinop Müdürlüğü.

Kumral, N. (2006). "Bölgesel Rekabet Gücünü Arttırmaya Yönelik Politikalar", *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, ss.275-287.

KUZKA. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı.

Myrdal, G. (1974). "What is Development", *Journal of Economic Issues (JEI)* 8(4), ss. 729-736.

OBYKP, 2013. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı. <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%4%B1nma%20Plan%4%B1.pdf> (Erişim Tarihi: 15.10.2015).

Özçağlar, A. (2010). "Bölge Kavramı Ve Sistematiği", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara.

Özgür, E.M. (2010). "Bölgesel Kalkınma", Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü Ders Notları, Ankara.

Öztürk, A. (2009). "Homojen ve Fonksiyonel Bölgelerin Tespiti ve Türkiye için İstatistiki Bölge Birimleri Önerisi", Uzmanlık Tezi. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü ,Yayın No: DPT: 2802.

Özyücel, M. (2008). "Avrupa Biliği Uyum Sürecinde Türkiye'de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları", Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Rietveld, P. (1989). "Infrastructure and Regional Development A Survey Of Multiregional Economic Models", *Ann Reg Sci* , 23 ss.255-274.

Sevinç, H. (2011). "Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye'de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(2), ss.35-54.

Sezgin, A. (2013). Kalkınma Ajansı Uygulamasının Gelişmiş Ve Az Gelişmiş Ülke Örnekleri Açısından Sonuçları. Yüksek Lisans Tezi. Çorum: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Slim, H. (1995). "What Is Development?", *Development in Practice*,5(2) ss. 143-148.

Şahinöz, T. ve Şahinöz, S. (2012). "Demografik Ve Bazı Sağlık Göstergeleri Açısından Türkiye'nin Dünyadaki Durumu" *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 1(1).

Taşkan, P. (2006). İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması, İstatistiki Sınıflamalar Ve Sınıflama Sunucusu TÜİK <http://tuikapp.tuik.gov.tr/DIESS/FileUpload/yayinlar/5.iBBS.ppt> (Erişim Tarihi: 24.02.2015).

Tekeli, İ. (2008). "Türkiye'de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları", *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, ss.281-282.

Tiftikçigil, Y.B. (2008) "Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Dönüşüm ve Bölgesel Kalkınma Ajansları", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Bölgesel Sorunlar ve Türkiye – Sorunlar-Tehditler-Fırsatlar Sempozyumu, Sempozyum Kitabı*, ss.321-331.

TÜİK. Türkiye İstatistik Kurumu.

Tümerdem, M (2007). "Avrupa Birliği İstihdam Politikaları Ve Türkiye'nin Avrupa Birliği Emek Piyasasına Uyumu", Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

UKKS, 2007: Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2007-2013). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060204-9-2.pdf> (Erişim Tarihi: : 24.05.2015).

UKKS, 2014: Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020) http://dap.gov.tr/yeniDosyalar/Kaynaklar/ulusal_kirsal.pdf (Erişim Tarihi: 24.05.2015).

Yardımcıoğlu, M., Kocamaz, H. ve Sezal, N. (2012). "Türkiye'de Günümüze Kadar İzlenen Bölgesel Kalkınma Politikaları Ve Kalkınma", *II. Bölgesel Sorunlar Ve Türkiye Sempozyumu*, ss.381-395.

Yıldız, O. (2014). "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları Ve Bölgesel Rekabet Gücünün Arttırılmasında Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü: Geka Örneği", Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, B. (2011). "Kalkınma Politikalarında Değişim: Bölgesel Kalkınma Ajansları", Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zaim, S. (1971). "Bölge ve Şehir Planlaması Yönünden İstanbul Sanayi Bölgeleri", *İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayınları*, İstanbul, 1971.